

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

ششمین مسابقه پژوهشی رشد

عنوان:

مسئله شر از نگاه علامه طباطبائی (ره)

استاد راهنما :

سرکار خانم مرادی

مؤلفین:

لیلی منصوریگی، مریم زرگوشی فر

مرضیه رضا بیگی، زهرا حدیدی، زینب خرامانی

مدرسه علمیه فاطمه الزهراى اطهر (س) استان ایلام

مرداد ۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

مسئله شر، در دنیای کنونی از مهم ترین و تأمل برانگیزترین مسائل فلسفی است؛ به نحوی که در صدر پرسش های بنیادین بشر امروز جای گرفته است.

هدف این تحقیق یافتن پاسخ متفکر معاصر، علامه سید محمدحسین طباطبائی به مسئله شرور و تقابل آن با خدا باوری است، یعنی پاسخ به این سؤال که آیا به رغم تمامی سختی ها، مشکلات و نواقصی که در دنیا وجود دارد باور به وجود خداوندی قادر مطلق، عادل و ... معقول و پذیرفتنی است؟

در این تحقیق سعی شده است که از آثار علامه طباطبائی (ره) و سایر متکلمان اسلامی استفاده شود تا با توجه به مبانی و پیش فرض های جهان شناختی و خداشناسی علامه طباطبائی (ره) پاسخی در خور به مسئله شرور از دیدگاه علامه طباطبائی (ره) داده شود و همین طور تفاوت و وجه تمایز دیدگاه ایشان با سایر نظرات را مشخص نماید.

کلید واژه: شر، علامه طباطبائی (ره)، عدل الهی، نسبی، عدمی

فصل اول: کلیات

- ۱-۱) تعریف و تبیین موضوع ۲
- ۲-۱) اهمیت و ضرورت تحقیق ۳
- ۳-۱) اهداف و فواید تحقیق ۳
- ۴-۱) پیشینه ۴
- ۴-۱-۱) پیشینه نظری ۴
- ۴-۱-۲) پیشینه تجربی ۵
- ۵-۱) سؤالات تحقیق ۶
- ۶-۱) فرضیه تحقیق ۶
- ۷-۱) روش تحقیق ۶
- ۸-۱) محدودیت ها، مشکلات و موانع تحقیق ۷
- ۹-۱) تعریف واژگان کلیدی ۷

فصل دوم: انواع شرور، دیدگاه ها و شبهات

- ۱-۲) مفهوم شناسی شر ۱۰
- ۱-۲-۱) شر در لغت ۱۰
- ۱-۲-۲) تعریف اصطلاحی شر ۱۰
- ۱-۲-۳) تعریف فلسفی شر ۱۰
- ۲-۲) انواع شرور ۱۰
- ۳-۲) دیدگاه ها ۱۵
- ۳-۲-۱) مسئله شر از نگاه متکلمان ۱۵
- ۳-۲-۲) فلاسفه اسلامی ۱۵

۱۶	 ۳-۳-۲) متفکرین و فلاسفه غرب
۱۸	 ۴-۲) شبهات مطرح شده در رابطه با مسئله شرور
۱۸	 ۱-۴-۲) شبهه ثنویت
۲۰	 ۲-۴-۲) خدشه در عدل الهی

فصل سوم: دیدگاه علامه طباطبایی (ره)

۲۳	 ۱-۳) رویکردهای خداپاورانه و ناخداگرا به مسئله شرور
۲۴	 ۲-۳) ابعاد شر
۲۶	 ۱-۲-۳) وجه اخلاقی مسئله شر
۲۷	 ۲-۲-۳) وجه فیزیکی مسئله شر
۲۸	 ۳-۳) دیدگاه علامه طباطبایی (ره) به عنوان یک متکلم خداپاور به مسئله شر
۲۸	 ۱-۳-۳) تعریف شر از دیدگاه علامه طباطبایی (ره)
۲۹	 ۲-۳-۳) اقسام شرور از منظر علامه طباطبایی (ره)
۳۵	 ۴-۳) فواید شرور
۳۷	 نتیجه گیری
۳۸	 منابع

زشتی وزیبایی مقارنه و مقابله برقرار نمی شد، نه زیبا، زیبا بود و نه زشت، زشت؛ یعنی اگر در جهان زشتی نبود، زیبایی هم نبود.

اگر همه مردم زیبا بودند، هیچ کس زیبا نبود؛ هم چنان اگر همه مردم زشت بودند، هیچ کس زشت نبود. این ابراز حساسات و تحسین ها که قهرمانان دریافت می کنند به خاطر این است که عده آن ها محدود است.

در حقیقت احساس ها و ادراک هایی بشر از زیبایی ها دارد در شرایطی امکان دارند که در برابر زیبایی، زشتی هم وجود داشته باشد.^۱

۳. اجتماع یا افراد

دانشمندان تحت عنوان « اصالت فرد یا اجتماع » بحثی دارند و شق صحیح آن این است که هر دو اصل صحیح هستند. طرفداران اصالت اجتماع می گویند: در درجه اول باید قدرت و افتخارات اجتماع را مورد اهمیت قرار داد و طرفداران اصالت فرد می گویند: در درجه اول باید منابع و آسایش ها و آزادی های افراد مورد توجه قرار بگیرد. غرض از طرح این موضوع توجه دادن به این نکته است که حساب جزء غیر از حساب کل است.

ممکن است چیزی که برای جزء زیان مند و زشت است برای کل سودمند و زیبا باشد.^۲

فواید دیگری برای شر مطرح است که تنها به ذکر برخی از عناوین آن ها از کتاب عدل الهی استاد شهید مطهری (ره) می پردازیم.

۴. مصائب ما در خوشبختی ها

^۱. مرتضی مطهری، عدل الهی، ص ۱۴۰.

^۲. همان، ص ۱۴۶.

۵. اثر تربیتی بلاها

۶. بلا برای اولیاء

۷. رضا به قضا

عوامل شرور

از جمله عوامل شرور می توان به : نادانی، کفر، خشم الهی، نفس بد فرمان، صفات ناشایست (مانند آزمندی، طمع، لذت جویی، خشم، کینه، بگومگو، پستی و ...) اعمال ناشایست (مانند میخوارگی، دروغ و هرزه زبانی) اشاره کرد.^۱

نتیجه گیری

به طور خلاصه باید گفت که از نظر علامه، اولاً شرور و بدی ها در عالم از قبیل نیستی ها است یا از قبیل هستی هایی است که سبب نیستی شده و دیگر این که این شرور از خیرات تفکیک ناپذیر است و نبودن آن ها مستلزم نبودن این عالم است. این شرور و بدی ها در نظام عالم و در کمال موجودات نقش مهم و مؤثری دارند.

از نظر متکلم اسلامی چون علامه طباطبائی (ره) هر درد و المی که انسان در این دنیا تحمل می کند پایان خوش دارد و با دقت بیشتر، شر ظاهری حکم نردبان ترقی و نیل انسان به سعادت ابدی است. از این رو نمی توان برای آن کلمه شر را اطلاق کرد.

با چنین تصویری زیبایی از جهان، شرور نه تنها بد نیست بلکه می تواند در تکامل معنوی و حقیقی انسان ها نقش حیاتی و به سزایی داشته باشد.

^۱ . محمد محمدی ری شهری، دانشنامه عقاید اسلامی، ص ۱۷۱.

منابع

۱. قرآن کریم .
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۶۰)، رسائل، ترجمه ضیاءالدین دری، تهران، مرکزی.
۳. ابن علی بن بابویه، محمد، توحید، ترجمه اکبر میرزایی.
۴. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب.
۵. بنایی، مهدی (۱۳۹۰)، تاریخ فلسفه غرب (چاپ دوم)، قم، نشر مصطفی (ص).
۶. بهرامی، محمد (۱۳۸۵)، خیر و شر در منظر علامه طباطبایی (ره)، نشریه پژوهش های قرآنی، شماره ۴۸، صص ۱۴۱-۱۲۸.
۷. پورمحمد، مسئله شر و راه حل های آن، تهران.
۸. تبریزی، محمد مهدی (۱۳۹۰، ۷ آبان)، مسئله شرور، اقسام و طرق حلی، روزنامه رسالت، ص ۱۹.
۹. جعفری، لیلا (۱۳۹۲)، بررسی تطبیقی مسئله شر از دیدگاه علامه طباطبایی (ره) و ملاصدرا، پایان نامه کارشناسی ارشد، چاپ نشده، دانشگاه تبریز.
۱۰. جمعی از نویسندگان، اندیشه دینی، قم، مرکز تحقیقات اسلامی .
۱۱. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۵)، تاریخ فلسفه اسلامی، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی، چاپ توحید.
۱۲. جوادی آملی، عبدالله، حقیق مختوم، ج ۲.
۱۳. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد (۱۳۸۰)، المفردات فی غریب القرآن (چاپ دوم) انتشارات ذوی القربی.

۱۴. سیاح، احمد (۱۳۷۵)، فرهنگ بزرگ جامع نوین ترجمه المنجد (چاپ هجدهم)، تهران، انتشارات اسلام .
۱۵. صدرالمآلهین، محمد بن ابراهیم، الحکمة المتعالیه .
۱۶. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۹۱)، اصول فلسفه و روش رئالیسم، ترجمه محمد باقر شریعتی سبزواری، قم، بوستان کتاب.
۱۷. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۸)، بدایة الحکمة، ترجمه علی شیروانی، قم، بوستان کتاب .
۱۸. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۷)، شرح نهایة الحکمة (چاپ هشتم)، ترجمه علی شیروانی، قم، بوستان کتاب.
۱۹. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۹۱)، مجموعه رسائل، به کوشش سید هادی خسرو شاهی، قم، بوستان کتاب.
۲۰. عبودیت، عبدالرسول (۱۳۹۲)، فلسفه مقدماتی برگرفته از آثار شهید مطهری (چاپ ششم)، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمة الله علیه).
۲۱. قدردان ملکی، محمدحسین، دانش نامه موضوعی قرآن.
۲۲. کاشفی، محمدرضا؛ شاکری، حمیدرضا (۱۳۹۵)، خداشناسی، قم، دفتر نشر معارف.
۲۳. کریم زاده، قربانعلی؛ فرامرز قراملکی، احد؛ قدردان ملکی، محمدحسن، شر ادراکی از دیدگاه صدرالمآلهین .
۲۴. گیسلر، نرمن (۱۳۸۴)، فلسفه دین، ترجمه حمیدرضا آیت اللهی، تهران، موسسه انتشارات حکمت.

۲۵. محمدی ری شهری، محمد؛ و همکاران (۱۳۸۶) دانشنامه عقاید اسلامی (چاپ دوم) ترجمه مهدی مهریزی و عبدالهادی مسعودی، موسسه علمی و فرهنگی دارالحدیث.
۲۶. مطهری، مرتضی (۱۳۸۸)، عدل الهی (چاپ سی و سوم) قم، انتشارات صدرا.
۲۷. موسوی، خلیل (۱۳۹۳)، مراتب توحید الهی در حکمت متعالیه و اثر پذیری از قرآن و سنت، قم، نشر مصطفی (ص).
۲۸. وحیدی، معصومه؛ دهباشی، مهدی؛ شانظری، جعفر (۱۳۹۳)، مقایسه راه حل مسئله شر از دیدگاه جان هیک و علامه طباطبایی (ره)، نشریه معرفت کلامی، شماره ۲، ص ۹۶.
۲۹. <https://fa.wikipedia.org>
۳۰. <http://wiki.ahlolbait.com>
۳۱. <https://dictionary.abadis.ir>